

Asia: VN/16724/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi kotikuntalain ja verotusmenettelystä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Näkemyksenne kotikunnan menettämistä ja kotikuntamerkin­nän poistamista koskevasta ehdotuksesta (kotikuntalain 7, 9 ja 11 § sekä verotusmenettelylain 5 §)

Ehdotuksen 7 §:ään lisätty henkilön ilmoitusvelvollisuus siitä, että hän ei enää täytä kotikunnan saamisen edellytyksiä ei toisi muutoksia nykyiseen tilanteeseen. Ilmoitusvelvollisuus täyttyy tekemällä maastamuuttoilmoitus. Ongelma säilyisi edelleen samana eli koskisi niitä tapauksia, joissa henkilöt eivät täytä tätä ilmoitusvelvollisuuttaan.

Ehdotuksen 9 §:n mukainen menettely kotikuntamerkin­nän poistamisesta Maahanmuuttovirastolta saadun oleskelulupaa koskevan tiedon perusteella edellyttäisi väestötietojärjestelmään järjestelmämuutosta, jotta tieto Maahanmuuttoviraston väestötietojärjestelmään tekemästä merkinnästä tulisi Digi- ja väestötietoviraston tietoon. Järjestelmämuutoksen kustannukset olisivat noin kolmekymmentätuhatta euroa.

Jos henkilö on laiminlyönyt muuttoa­an tai kotikunnan menettämistä koskevan ilmoitusvelvollisuutensa, on todennäköistä, että henkilöä on myös mahdotonta tavoittaa, sillä hänen väestötietojärjestelmässä olevat yhteystietonsa eivät ole enää ajan tasalla. Digi- ja väestötietovirasto ei pidä menettelyä kotikunnan menettämistä koskevan kirjallisen päätöksen tiedoksiannosta Virallisen Lehden kautta tarkoituksenmukaisena. Käytännössä tämä tulisi johtamaan siihen, että kotikunnan menettämistä koskevat päätökset tulisivat pääasiassa vain Virallisen Lehden kautta tiedoksi annettavaksi. Tiedottaminen virallisessa lehdessä viivyyttää asian käsittelyä noin 1-2 kuukautta ja sen käyttäminen lisää kustannuksia ja vaatii resursseja.

2. Näkemyksenne kotikunnan saamisedellytysten tarkentamista koskevasta ehdotuksesta (kotikuntalain 4 §)

Tällä hetkellä Digi- ja väestötietovirasto on tulkinut laillista oleskelua Suomessa laajemmin. Lailliseksi oleskeluksi on muun muassa tulkittu tilanteet, joissa henkilöllä on kotikuntaa pyytäessään oleskelulupa-asia vireillä, hänellä on voimassa oleva viisumi taikka hän oleskelee Suomessa viisumivapauden perusteella. Ehdotettu muutos kotikuntalain 4.1 §:n 4 kohtaan toisi siten muutoksen myös nykyisiin käytäntöihin. Muutos voisi tosiasiaassa selkeyttää oleskelun laillisuuden arvioinnin nykytilaa sekä sen arvioimista, millaista laillisen oleskelun tulee olla kotikunnan saamiseksi. Toisaalta ehdotettu muutos johtaisi siihen, että Suomesta jo kotikunnan saaneen henkilön perheenjäsenet saattaisivat joutua odottamaan pitkiäkin aikoja kotikunnan saamiseksi oleskelulupa-asian käsittelyn viedessä aikaa.

Oleskelukortin saaneet henkilöt voitaisiin todeta jo kotikuntalain 4.1 §:n 2 kohdassa, jolloin pelkkä oleskelukortti toimisi edellytyksenä kotikunnan saamiselle. Tämä olisi samassa linjassa muiden 2 ja 3 kohdassa mainittujen lupatyyppejen kanssa. Jos ehdotusta tulkittaisiin tiukasti, näiden oleskelukortin saaneiden henkilöiden tulisi oleskelukortin lisäksi osoittaa Digi- ja väestötietovirastolle perheenjäsenyys. Jos tarkoitus on, ettei perheenjäsenyys itsessään riittäisi enää kotikunnan saamisen edellytykseksi, voitaisiin perheenjäsenyyttä koskeva kotikuntalain 4.1 §:n 4 kohta poistaa kokonaan. Jos sen sijaan tarkoitus ei ole ollut muuttaa perheenjäsenen kotikunnan saamista, tulisi nykyinen lain sanamuoto säilyttää tältä osin ennallaan.

Digi- ja väestötietovirasto toteaa, että ehdotetun kotikuntalain 9.2 §:n kannalta kotikuntalain 4.1 §:n 4-kohta olisi nykyisessä muodossaan käytännössä kuitenkin ongelmallinen. Nykyisen käytännön mukaisissa tilanteissa kotikunta tulisi poistaa heti sen jälkeen, kun oleskelu Suomessa ei olisi enää laillista ja esimerkiksi viisumi umpeutuisi. Näissä tapauksissa kotikunnan poistamisen edellytyksiä selvitetessä tulisi myös selvittää, onko henkilöillä oleskelulupa-asia vireillä vai ei. Lisäksi kotikunta tulisi poistaa myös silloin, kun perheenjäsenyyden edellytykset eivät enää täyttyisi, vaikka oleskelu itsessään olisikin laillista.

Jos perheenjäsenyys poistetaan kotikunnan saamisen edellytyksistä, Digi- ja väestötietovirasto ehdottaa, että kotikuntalain 4.2 §:n vakinaisuutta osoittaviin seikkoihin lisättäisiin ne tilanteet, joissa henkilö on sellaisen henkilön perheenjäsen, jolla on Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta. Näin ollen sellaiset kotikuntalain 4.1 §:n 5 kohdassa mainitut vähintään yhden vuoden oleskeluun oikeuttavalla tilapäisellä luvalla Suomessa oleskelevat henkilöt, joilla on perheenjäseniä Suomessa tai jotka esimerkiksi avioituvat Suomessa, voisivat saada kotikunnan Suomesta tällä perusteella.

Lisäksi Digi- ja väestötietovirasto ehdottaa, että kotikuntalaissa tai sen esitöissä nimenomaan todettaisiin tai otettaisiin kantaa siihen, edellyttävätkö ulkomailta Suomeen tulevan henkilön kotikunnan saaminen henkilökohtaista käyntiä virastossa vai onko riittävää pelkkä henkilön oma ilmoitus Suomeen tulemisesta ja Suomessa asumisesta, jollei ole syytä epäillä annettujen tietojen todenperäisyyttä. Käytännössä henkilökohtainen käynti osoittaa vain sen, että henkilö on tullut maahan ja on täällä juuri sillä hetkellä.

3. Näkemyksenne edunvalvojan tekemää muuttoilmoitusta koskevasta ehdotuksesta (kotikuntalain 7 ja 11 §)

Digi- ja väestötietovirasto pitää ehdotusta hyvänä. Edunvalvojien tekemät muuttoilmoitukset ovat lähtökohtaisesti asianmukaisia ja vastaavat tosiasioita. Ehdotettu menettely vähentäisi Digi- ja väestötietovirastossa tarvetta kirjalliseen päätöksentekoon tilanteissa, joissa muuttaja itse ei useimmissa tapauksissa pysty ymmärtämään kirjallisen päätöksen sisältöä ja sen merkitystä. Ehdotus tulisi kuitenkin ulottaa koskemaan myös edunvalvontavaltuutetun tekemää muuttoilmoitusta.

4. Esitysluonnoksessa on kuvattu lakiehdotusten keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Ehdotuksella tulee olemaan Digi- ja väestötietovirastossa taloudellisia ja resurssia koskevia vaikutuksia. Kustannuksia syntyisi järjestelmämuutoksista, jotka mahdollistaisivat tiedon hakemisen Maahanmuuttoviraston ilmoittamasta oleskeluluvan päättymisestä. Myös kotikunnan menettämisen selvittely, tätä koskeva päätösten laadinta ja niiden tiedoksianto virallisessa lehdessä vaikuttaisi työmäärää lisäävästi sekä aiheuttaisi kustannuksia.

5. Muut kommentit esitysluonnoksesta

-

6. Kotikuntalain muutostarpeita keväällä 2020 selvittänyt hanketyöryhmä ehdotti kotikuntalain kokonaisuudistuksen tekemistä. Pidätkö sellaista tarpeellisenä ja jos pidätte, millaisia asioita uudistuksessa tulisi mielestänne erityisesti ottaa huomioon?

Kotikuntalain kokonaisuudistusta pidetään tarpeellisenä. Uudistuksessa tulisi huomioida asuminen vapaa-ajan asunnoissa ja täsmentää kotikuntalain suhdetta rakennuslakiin. Voimassa olevassa kotikuntalaissa ei säädetä siitä millainen rakennuksen tulisi olla, jotta sen osoite voidaan tallettaa henkilön vakituiseksi osoitteeksi väestötietojärjestelmään.

Uudistuksessa tulisi huomioida kuntien välisten selvien muuttoilmoitusten automatisointi sekä täsmentää tilapäisen osoitteen merkitsemisen perusteita tai selvittää tilapäisen osoitteen tarpeellisuutta ylipäänsä. Uudistuksessa tulisi huomioida myös asuminen laitoksessa, sillä laitos - käsitettä ei ole erikseen määritelty, joten myös kotikunnan määräytyminen laitosasumisen perusteella ei ole yksiselitteistä.

Riehkalainen Päivi
Digi- ja väestötietovirasto - Palvelut -osasto